

Για την άρθρωση μιας νέας οικονομικής πολιτικής αντιμετώπισης της κρίσης

18 Φεβρουαρίου 19, news4money.gr

Χάρης Βλάδος, Νίκος Δενιόζος, Δημοσθένης Χατζηνικολάου και Μιχάλης Δεμερτζής

Η προβληματική της κρίσης στα πλαίσια της τρέχουσας αναδιάρθρωσης της παγκοσμιοποίησης φαίνεται πως αναδεικνύεται στις μέρες μας σε ένα νέο κομβικό θεωρητικό πεδίο ανανέωσης όλων των κοινωνικών επιστημών. Συγκεκριμένα, η σύνθεση πολλών νέων προσεγγίσεων που αναδύονται λόγω της τρέχουσας κοινωνικοοικονομικής παγκόσμιας πραγματικότητας μας υποδεικνύει πως μπορούμε και οφείλουμε να εξετάσουμε την παγκόσμια κρίση ως το γέννημα μιας πολυετούς διαδικασίας δομικής ωρίμανσης της δυναμικής της παγκοσμιοποίησης.

Παρά το γεγονός ωστόσο ότι εμφανίζονται προσεγγίσεις που καλύπτουν σε κάποιον βαθμό την εξέταση και την ερμηνεία της ελληνικής κρίσης, κάποιος μπορεί να διακρίνει, σε ένα σχετικά μεγάλο μέρος εξ αυτών, μια σχετική ανεπάρκεια εμβάθυνσης στη δομική και εξελικτική διάσταση του φαινομένου. Αυτή η αβαθής οπτική της ίδιας της έννοιας της κρίσης έχει ως αποτέλεσμα να διαιωνίζονται ορισμένες ερμηνευτικές αστοχίες όσον αφορά ειδικότερα τους ενδογενείς περιορισμούς στην άρθρωση μιας αποτελεσματικής «αντι-κρυσιακής» οικονομικής πολιτικής. Εμείς σε αυτό το κείμενο εστιάζουμε ειδικότερα στη συνδυασμένη αναπαραγωγή και διάχυση τριών ειδών εννοιολογικών στρεβλώσεων, όσον αφορά την άρθρωση οικονομικής πολιτικής απέναντι στη τρέχουσα κρίση, οι οποίες θεωρούν λανθασμένα:

- Την οικονομική πολιτική είτε ως απο-ιδεολογικοποιημένη κατασκευή είτε ως απο-τεχνικοποιημένο βολонταρισμό.

- Την οικονομική πολιτική ως απο-στρατηγικοποιημένη σύνθεση.

- Την οικονομική πολιτική ως αυτόματη, αδιαβάθμητη και άχρονη διαδικασία.

Αναλυτικότερα, σε ό,τι αφορά την πρώτη διάσταση, υπάρχει μια νοητή διελκυστίνδα, στο ένα άκρο της οποίας δημιουργείται η ψευδαίσθηση πως η άρθρωση της αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής είναι απλώς ένα στενά τεχνικό ζήτημα. Δηλαδή εκτιμάται –συνήθως εμμέσως και με υπονοούμενο τρόπο– πως δεν θα μπορούσε να υπάρχει παρά μόνο «μία σωστή λύση πάντοτε» για την αντιμετώπιση της κρίσης που διάγουμε, ανεξαρτήτως πολιτικού περιβάλλοντος, κοινωνικών προτεραιοτήτων και ιδεολογικών παραμέτρων που επικρατούν πολιτικά. Στο άλλο άκρο, υπάρχει η ακριβώς αντίθετη άποψη –κι αυτή λανθασμένη– που συνοψίζεται στο ακραίως παραπλανητικό «οι άνθρωποι πάνω

από τους αριθμούς», υποδηλώνοντας πως η αντιμετώπιση της κρίσης θα μπορούσε να είναι μια άσκηση αμιγούς ιδεολογικού βολонταρισμού του τύπου «Μπορούμε να κάνουμε τα πάντα, άμεσα και όπως θέλουμε».

Αυτή η πρώτη αντιπαράθεση φυσικά είναι άγονη, καθώς η οικονομική πολιτική, πάντα και σε κάθε επίπεδό της, δεν μπορεί παρά να αποτελεί παράγωγο τόσο των θετικών όσο και των δεοντολογικών διαστάσεων της οικονομικής επιστήμης. Στην πραγματικότητα, οι φορείς οικονομικής πολιτικής όσο και αν επικαλούνται την αντικειμενική οπτική τους, θέτουν πάντοτε ορισμένους σκοπούς, οι οποίοι προκύπτουν από τις αξιολογικές κρίσεις τους και ενσωματώνουν τις ιδεολογικές και πολιτικές τους προτιμήσεις και προτεραιότητες. Έτσι, η οικονομική πολιτική είναι πάντα ένα σύνθετο και δύσκολα διαιρετό μείγμα δεοντολογικών και θετικών συνισταμένων: ιδεολογικό και τεχνικό συγχρόνως, σε άμεση σχέση με τους περιορισμούς του περιβάλλοντος, εσωτερικού και εξωτερικού, που αντιμετωπίζει.

Ως παράγωγο της προηγούμενης σχετικά ευρείας πρώτης παρανόησης, αναδύεται και η δεύτερη αστοχία, που αφορά την προσπάθεια εννοιολογικής απο-στρατηγικοποίησης της οικονομικής πολιτικής: Με την έννοια πως ορισμένοι προσπαθούν να την παρουσιάσουν ως δήθεν δυνητικά ανεξάρτητη και αυτονομημένη από τις συγκεκριμένες δομές και δυναμικές του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος, μέσα στα οποία αυτή αρθρώνεται, υλοποιείται και ελέγχεται. Στην οπτική μας, αντίθετα, εκτιμούμε πως πρέπει να γίνεται κατανοητό πως η άρθρωση οικονομικής πολιτικής είναι πάντοτε γέννημα μιας ανταγωνιστικής στρατηγικής διαδικασίας. Θέτει –με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, περισσότερο ή λιγότερο συνεκτικό και επεξεργασμένο– ένα όραμα, έχει στόχους, έχει φορείς, έχει εξωτερικό περιβάλλον, έχει συγκρουόμενες εναλλακτικές και έχει και τους πολίτες –ή όπως θα τους προσδιόριζε ο B. S. Frey, «πελάτες»– που την επικυρώνουν, ή δεν την επικυρώνουν, εκλογικά. Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται ευκολότερα σαφές πως η οικονομική πολιτική είναι πάντοτε γέννημα στρατηγικών διαδικασιών, συνθέσεων και ανασυνθέσεων. Παρότι ως βασικός σκοπός της συχνά παρουσιάζεται η δήθεν ουδέτερη επιδίωξη του δημοσίου συμφέροντος ή της κοινής ευημερίας, οφείλουμε να κατανοούμε πως πάντοτε έχει το δικό της ιδιαίτερο συγκρουσιακό περιεχόμενο: Άρα, είναι πάντοτε ένα καθαυτό στρατηγικό δημιούργημα, υπό συγκεκριμένους ιδεολογικοπολιτικούς περιορισμούς.

Κατ' αυτό τον τρόπο, το κρισιμότερο ερώτημα στην άρθρωση της οικονομικής πολιτικής είναι πάντοτε το αμιγώς στρατηγικό-πολιτικό διακύβευμά της, το οποίο θα μπορούσε να διατυπωθεί απλά ως εξής: «Ποια εναλλακτική πολιτική θα ακολουθήσω στις συγκεκριμένες πολιτικο-κοινωνικές συνθήκες που αντιμετωπίζω και με ποια συγκεκριμένα πολιτικά οφέλη και κόστη, σε βραχύ αλλά και μακρό ορίζοντα;»

Η τρίτη συχνή συναφής παρανόηση σε σχέση με την άρθρωση οικονομικής πολιτικής υπέρβασης της κρίσης στην Ελλάδα αφορά την ευρέως διακινούμενη λανθασμένη πεποίθηση πως η οικονομική πολιτική μπορεί δήθεν να παράγεται και να υλοποιείται αυτόματα, χωρίς ιεραρχήσεις και προτεραιότητες, μέσα σε ένα περιβάλλον χωρίς τριβές και καθυστερήσεις. Φυσικά, γνωρίζουμε πως η οικονομική πολιτική πάντοτε αποκτά ολοκληρωμένο νόημα μονάχα στον βαθμό που καταφέρνει να δώσει συγκεκριμένες απαντήσεις στο «τι», στο «πώς» και στο «σε ποια χρονικά πλαίσια» αυτή θα αρθρωθεί και θα λειτουργήσει. Κατ' επέκταση, οποιαδήποτε δήθεν αδιαβάθμητη και άχρονη αντίληψή της του τύπου «Μπορούν όλα να γίνουν σήμερα» είναι βαθιά αποπροσανατολιστική.

Συγκεκριμένα, για να κατανοήσουμε το «τι» πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πάντα καταρχάς ποια είναι η συγκεκριμένη έννοια των σκοπών και των στόχων της οικονομικής πολιτικής. Οι σκοποί της¹ δεν μπορούν παρά να είναι οι οικονομικές μεταφράσεις των γενικών πολιτικών επιδιώξεων σε διαστάσεις οι οποίες μπορούν να ποσοτικοποιηθούν. Και πάντοτε ένας σκοπός της οικονομικής πολιτικής² δεν μπορεί να είναι παρά μία από τις μεταβλητές που περιγράφουν το οικονομικό σύστημα και η οποία θεωρείται σημαντική, με την έννοια ότι η αύξηση ή η μείωση της ποσότητάς της θεωρείται ότι καλυτερεύει ή χειροτερεύει το σύστημα.

Άρα, κάθε σκοπός της οικονομικής πολιτικής πρέπει να παραπέμπει πάντοτε σε μια μετρήσιμη επιδίωξη των φορέων της και να προσδιορίζει ένα ποσοτικό κριτήριο επιτυχίας αυτής της επιδίωξης (αυτό δεν σημαίνει ωστόσο ότι ένας σκοπός δεν μπορεί να συντελεί στην κάλυψη περισσοτέρων της μίας γενικής επιδίωξης της οικονομικής πολιτικής). Από την άλλη, οι στόχοι πρέπει πάντοτε είναι τα επιμέρους ποσοτικοποιημένα, χρονισμένα, τομεακά και γεωγραφικά εστιασμένα αποτελέσματα, τα οποία πρέπει να επιτευχθούν ώστε να καλυφθεί ο εκάστοτε σκοπός της οικονομικής πολιτικής.

Συνοψίζοντας, εκτιμούμε πως ένας σημαντικός παράγοντας ανάσχεσης της ίδιας της προσπάθειας εξόδου της Ελλάδας από την κρίση είναι και η συνεχής ενεργοποίηση ενός φαύλου κύκλου πλημμελούς κατανόησης της ίδιας της έννοιας της οικονομικής πολιτικής, στη βάση των παρανοήσεων που παρουσιάστηκαν προηγουμένως. Κι αυτό συμβαίνει τόσο από ένα σημαντικό μέρος των πολιτών όσο και από τις των πολιτικές ηγεσίες της χώρας, δυστυχώς.

¹ Σύμφωνα με τον E.S. Kirschen.

² Σύμφωνα με τον K.E. Boulding.